НАЦИОНАЛНА ПРОГРАМА
„АКАДЕМИЧНО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРСКИЯ ЖЕСТОВ ЕЗИК“

ПРОЕКТ

2026 г.

I. НЕОБХОДИМОСТ ОТ ПРОГРАМАТА

Националната програма е насочена към създаването на специализиран Научноизследователски и образователен център по български жестов език (БЖЕ) към Софийския университет „Св. Климент Охридски“ като стратегическа национална инвестиция за развитието на БЖЕ на академично ниво.

С приемането на Закона за българския жестов език през 2021 г. БЖЕ е признат като пълноценен естествен език на глухите и сляпо-глухите лица в България. За да се осигури ефективно прилагане на закона, са необходими целенасочени усилия за академичното развитие на езика, включително чрез преподаване, подготовка на кадри, разработване на методически и учебни материали и др.

Към момента научната база е недостатъчна и липсва систематично лингвистично изследване на БЖЕ, което от своя страна затруднява неговите стандартизация и интеграция във висшето образование, както и развитието на езикови технологии. Академичният подход ще създаде стабилна научна основа за изследване, документиране и дигитализация на езика. Новата институционализирана структура с национален обхват и академична легитимност би осигурила дългосрочно научни изследвания в областта на филологията на БЖЕ и изграждане на академичен капацитет.

Националната програма ще спомогне за ускорени постижения, сравними с тези на висши училища в САЩ, Великобритания, Франция, Норвегия и други държави, които вече развиват национални жестови езици на академично ниво. Прилагането на международни стандарти и научното сътрудничество в новия университетски център ще позиционира България в глобалните изследователски мрежи и ще повиши научната и културната видимост на академичната общност, която анализира езиковите особености на БЖЕ и разработва решения. Академичното развитие ще позволи създаване на съвременни билингвални програми, подкрепа за иновации в образованието на глухите и сляпо-глухите, въвеждане на съвременни методики и осигуряване на цялостна подкрепа за глухите и сляпо-глухите студенти, докторанти и млади учени. Предвижда се центърът да бъде самостоятелно звено в рамките на Софийския университет „Св. Климент Охридски” с национален обхват и национално значение.

В контекста на ускорената дигитализация и технологична трансформация във всички сфери на обществения живот, както и рисковете определени групи и практики да изостанат по отношение на това развитие, създаването на дигитални и технологични ресурси (академичен корпус на езика, видеобаза и т.н.) ще позволи осъществяването на съвременни езикови анализи, развитие на преводачески инструменти и на езикови технологии, които са ключови за съвременното и качествено образование и за публичната комуникация.

ПРОЕКТ

Академичното развитие на езика ще осигури по-качествена подготовка на учители, специални педагози, преводачи и изследователи с цел гарантирането на равен достъп до образование и социално участие на глухите и сляпо-глухите хора, които срещат сериозни ограничения в достъпа до качествено образование поради липсата на квалифицирани преподаватели и учебни програми на БЖЕ. Центърът ще подпомага приобщаването на глухи и сляпо-глухи студенти и докторанти, в т. ч. и чрез разработването на специализирани учебни програми по и на БЖЕ за глухи и сляпо-глухи преподаватели, учители и изследователи. Той ще спомага за създаване на професионален капацитет и осигуряване на качество в контекста на Закона за БЖЕ, включително чрез подготовката на преводачи и езикови посредници. Създаването на Центъра и развитието на неговия капацитет ще гарантира, че ползвателите и носителите на БЖЕ имат достъп до съвременни, научно обосновани и ефикасни образователни практики, което ще подпомогне пълното социално включване и академично приобщаване на глухите и сляпо-глухите хора в България. Акцентът ще бъде поставен и върху натрупания до момента опит и добри практики, както и на съществуващите магистърски програми в областта на лингвистиката и специалната педагогика, свързани с БЖЕ.

II. ЦЕЛИ И ОБХВАТ НА ПРОГРАМАТА

Глобална цел

Националната програма има за цел, от една страна, да подпомогне равнопоставеността на глухите и сляпо-глухите лица чрез интегриране на БЖЕ във висшето образование в България, а от друга – да създаде устойчива, академично и институционално призната национална структура за научноизследователска и преподавателска дейност, както и за развитие на БЖЕ.

Конкретни (специфични) цели

1. Създаване и развитие на капацитета на научноизследователски и образователен център по БЖЕ към Софийския университет „Св. Климент Охридски“ с национален обхват и значение;

2. Интегриране на БЖЕ в професионално направление 2.1. „Филология“ от област на висше образование „Хуманитарни науки” и изграждане на устойчив академичен капацитет.

Обхват

Програмата има **национален обхват и стратегическо значение** за развитието на БЖЕ като равноправен език в системата на висшето образование и направление в научноизследователската дейност в България. Предвидените дейности ще съдействат за изграждането на необходимия академичен капацитет в сферата на БЖЕ на системно, организационно и индивидуално ниво, в т. ч. надграждайки постигнатото в системата на професионалното образование и обучение в тази област.

ПРОЕКТ

Програмата е насочена към:

- академичната общност;
- студенти от различни специалности във висшите училища;
- докторанти в областта на науките за БЖЕ;
- педагогически специалисти и други лица, заети в системата на образованието;
- преводачи от и на БЖЕ;
- лица, предоставящи услуги за хора с увреден слух в различни области (напр. здравни, социални, правни услуги и др.);
- доставчици на обучения, свързани с владеенето и употребата на БЖЕ;
- всички естествени носители на БЖЕ;
- лица, които могат да се възползват от БЖЕ в процеса на своето обучение.

Допустим **бенефициер** е Софийският университет „Св. Климент Охридски".

Софийският университет „Св. Климент Охридски" може да извършва своите дейности в партньорство с:

- други висши училища, институти на Българската академия на науките и научно изследователски центрове във и извън Република България;
- организации, подкрепящи международния обмен;
- ангажирани с глухата и сляпо-глухата общност неправителствени организации;
- индивидуални експерти (физически лица);
- специални и общообразователни училища;
- други подходящи организации и юридически лица.

III. МОДУЛИ И ДОПУСТИМИ ДЕЙНОСТИ

Модул 1. Разкриване на научноизследователски и образователен център по БЖЕ, като самостоятелна структура към Софийския университет „Св. Климент Охридски", администриране и развитие на неговия капацитет

Модулът включва дейности по:

1. Изграждане на организационна структура на Центъра и консултативен орган към него, в който участват представители на Министерството на образованието и науката, на академичната и на глухата и сляпо-глухата общност, които не са част от екипа на Центъра;
2. Учредяване на Центъра и приемане на правилник за дейността му, съгласувано с Министерството на образованието и науката;
3. Осигуряване на човешки ресурси; разработване и прилагане на програми за повишаване на квалификацията на оперативния персонал, преподавателите и

ПРОЕКТ

експертите към Центъра; разработване на индивидуални планове за академично развитие на глухи и сляпо-глухи специалисти в областта на БЖЕ и преводачи;

4. Осигуряване на инфраструктура и публично присъствие на Научноизследователски и образователен център по БЖЕ към Софийския университет „Св. Климент Охридски“ – оборудване на работната среда, уеб присъствие и др.

Модул 2. Научноизследователска дейност

Модулът включва дейности по:

1. Създаване на лингвистичен корпус на БЖЕ (структуриран електронен набор от данни/знаци, позволяващ автоматична обработка и анализ, речници, граматически справочници и други документи) и развитието на научен капацитет, в т.ч. обучения за глухи, сляпо-глухи и чуващи изследователи за работа с лингвистичния корпус и др.;
2. Провеждане на езикови и социолингвистични изследвания в области като глуха и сляпо-глуха идентичност и култура, история на БЖЕ, лингвистика и др.;
3. Публикационна дейност, разработка на видеоматериали с жестови данни, участия в и организация на научни форуми и др.

Модул 3. Академични образователни програми и програми за обучение

Модулът включва дейности по:

1. Разработване на учебен план, учебни програми и квалификационна характеристика за специалност „Филология – български жестов език“ на ОКС „бакалавър“ в професионално направление 2.1. „Филология“;
2. Разработване на методика, учебни материали и ресурси (вкл. видеоматериали) за всички бакалавърски и магистърски програми;
3. Подготовка на преподавателски екип, включително глухи и сляпо-глухи лектори и консултанти;
4. Разкриване на специалност „Филология – български жестов език“ на ОКС „бакалавър“ в професионално направление 2.1. „Филология“;
5. Разработване и допълване на методики, ресурси за преподаване и оценка на необходимите знания/умения за различните езикови нива на владеене на БЖЕ (A1-C2 по Общата европейска рамка на езиците);
6. Провеждане на краткосрочни обучения по БЖЕ за различни целеви групи (напр. педагогически специалисти, и други специалисти, родители и членове на семейства на глухи и сляпо-глухи лица);
7. Разработване и акредитиране на докторски програми в областта на БЖЕ; обучение на докторанти, вкл. на самостоятелна подготовка;

ПРОЕКТ

8. Провеждане на курсове по БЖЕ за студенти от различни специалности;
9. Координиране на сътрудничеството с лицензираните от НАПОО доставчици на обучения по БЖЕ и превод от/на БЖЕ и други заинтересовани страни с цел повишаване на качеството, валидиране на знания по БЖЕ, повишаване на квалификацията на обучените преводачи и др.

Модул 4. Международна дейност

Модулът включва дейности по:

1. Академичен и административен обмен (идентифициране и привличане на международни академични ментори в областта на лингвистиката, методиките и ресурсите, и преподаването на жестови езици);
2. Повишаване на престижа и видимостта на Центъра в международен план;
3. Участия в и организиране на форуми в рамките на международни академични мрежи;
4. Разработване на проекти и обучения с привличане на гост-преподаватели и други.

IV. СРОК И БЮДЖЕТ

Срокът на националната програма е 60 месеца.

Общият бюджет на програмата е 2 750 000 евро.

Разпределение на бюджета (в евро) **по модули и години:**

	Модул 1.	**Модул 2.**	**Модул 3.**	**Модул 4.**	**Общо:**
2027	230 000	120 000	50 000	80 000	**480 000**
2028	120 000	200 000	125 000	90 000	**535 000**
2029	120 000	210 000	135 000	90 000	**555 000**
2030	120 000	220 000	150 000	100 000	**590 000**
2031	120 000	230 000	140 000	100 000	**590 000**
Общо:	**710 000**	**980 000**	**600 000**	**460 000**	**2 750 000**

V. ДОПУСТИМИ РАЗХОДИ

Допустими са разходи за:

- възнаграждения и осигуровки на физически лица;
- плащания по консултантски договори с юридически лица;
- наеми на зали за събития;
- ремонти дейности;
- режийни разходи;
- закупуване на офис и технологично оборудване;

ПРОЕКТ

- обучения и квалификация;
- такси за докторантури на самостоятелна подготовка;
- провеждане на теренни и документални проучвания;
- командировки в страната и чужбина;
- пътни и квартирни разходи за външни експерти;
- комуникация, публикации и разпространение на информация;
- абонаменти и закупуване на софтуерни и лицензионни продукти, в т.ч. платформи за управление на учебното съдържание (Moodle и други) и хранилища;
- външни услуги за видео заснемане и видеомонтаж;
- мониторинг;
- защити на докторантури на самостоятелна подготовка;
- други разходи, пряко свързани с изброените по-горе.

VI. ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ И ИНДИКАТОРИ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ

Модул 1. Разкриване на научноизследователски и образователен център по БЖЕ, администриране и развитие на неговия капацитет

Очаквани резултати:

- учреден и функциониращ Център по БЖЕ с национален обхват, с административна, кадрова и материална обезпеченост;
- действаща структура с определени длъжности, роли и процеси, вкл. програми за повишаване на квалификацията и академично развитие на глухи и сляпо-глухи специалисти по БЖЕ и преводачи;
- обособено и оборудвано пространство;
- разпознаваема идентичност на Центъра.

Индикатори:

- 1 приет вътрешен правилник за дейността;
- 1 функциониращ Център по БЖЕ на територията на Софийския университет „Св. Климент Охридски” с национален обхват ;
- минимум 10 назначени служители (в т.ч. глухи и сляпо-глухи специалисти);
- 1 активна уебстраница.

Модул 2. Научноизследователска дейност

Очаквани резултати:

- изграден лингвистичен корпус на БЖЕ с многоезични анотации;
- допълнена база от видео материали с естествен БЖЕ;
- проведени научни изследвания и форуми; участия в конференции или други научни

ПРОЕКТ

формати; реализирани публикации в реферирани издания;

- повишен капацитет за академична работа по БЖЕ.

Индикатори:

- 1 лингвистичен корпус (допълнена единна база дана с минимум 10 000 жестови знаци);
- минимум 500 заснети и обработени видеоклипа;
- минимум 5 проведени научни форума;
- минимум 15 участия в конференции или други научни формати;
- минимум 10 научни публикации;
- минимум 5 проведени обучения за работа с лингвистичния корпус.

Модул 3. Академични образователни програми и програми за обучение

Очаквани резултати:

- разкрита специалност „Филология – български жестов език“ на ОКС „бакалавър“ в професионално направление 2.1. „Филология“;
- подготвени преподаватели и зачислени докторанти по БЖЕ;
- учебни ресурси и методики;
- докторска програма числени;
- повишен интерес за сътрудничество с глухата, и сляпо-глухата и академичната общности.

Индикатори:

- 1 разработен учебен план със съответните учебни програми и квалификационна характеристика за специалност „Филология – български жестов език“ на ОКС „бакалавър“ в професионално направление 2.1. „Филология“;
- минимум 15 подготвени преподаватели;
- 1 разкрита специалност „Филология – български жестов език“ ;
- 1 публикувано ръководство „Методика по БЖЕ“;
- минимум 500 учебни материали и ресурси (вкл. видеоматериали);
- 80 обучени представители на различни целеви групи (педагогически и други специалисти, родители и членове на семейства на глухи и сляпо-глухи лица);
- акредитирана разкрита докторски програми в областта на БЖЕ;
- 3 защитили докторанти на самостоятелна подготовка;
- 3 учебни програми за избираеми или факултативни курсове по БЖЕ за студенти от различни специалности;
- минимум 5 подписани меморандума за сътрудничество между Центъра и доставчици на обучения по БЖЕ и превод от/на БЖЕ и други заинтересовани страни в България.

Модул 4. Международна дейност

ПРОЕКТ

Очаквани резултати:

- интеграция на Центъра в международни академични мрежи;
- разширена съвместна дейност с чуждестранни партньори, в т.ч. съвместни публикации и привлечени гост-преподаватели/ментори;
- повишен престиж на Центъра на международно ниво;
- организация на и участие в международни научни форуми;
- разработени проекти с чуждестранни партньори.

Индикатори:

- минимум 3 международни споразумения;
- минимум 5 участници в международни събития, от които минимум 2 научни форума;
- минимум 2 съвместни публикации с чуждестранни автори;
- минимум 2 привлечени гост-преподаватели/ментори;
- минимум 5 реализирани академични и административни обмена;
- минимум 2 организирани международни събития.

VII. ФИНАНСИРАНЕ И ОТЧИТАНЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ДЕЙНОСТИТЕ И ИЗРАЗХОДВАНИТЕ СРЕДСТВА ОТ БЕНЕФИЦИЕРА

Средствата по Националната програма се предоставят на бенефициера ежегодно съгласно разпределението по т. IV и представена от бенефициера подробна план-сметка на планираните дейности и разходи за съответната година. Финансирането за втората и следващите години се извършва при отчитане на направените разходи и след приспадане на вече предоставените средства.

На всеки шест месеца бенефициерът изготвя и представя пред Министерството на образованието и науката отчет за извършените дейности по програмата, в който за всяка описана дейност са отразени и съответните извършени разходи.

VIII. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО ОТ МОН

Мониторингът върху изпълнението на програмата се извършва от комисия, определена със заповед на министъра на образованието и науката. Той се осъществява на две нива:

1. проверки, анализи, изготвяне на междинни и финален доклад, базирани на пряката и на обратната връзка между лицата и организациите, ангажирани с изпълнението на програмата;
2. документална или техническа проверка на място от представители на МОН или оценка за изпълнението на програмата от външен изпълнител.

Разходите за мониторинг, в случай че са необходими такива, са в рамките на

ПРОЕКТ

разчетените средства по програмата.

Комисията изготвя ежегодни доклади за резултатите от наблюдението върху изпълнението на програмата, степента на постигане на целите и показателите, както и направените финансови разходи, на база на регулярно подаваните отчети (технически и финансови) от страна на бенефициерите.

IX. ДЕМАРКАЦИЯ И ДОПЪЛНЯЕМОСТ С ДРУГИ НАЦИОНАЛНИ ПРОГРАМИ ИЛИ ПРОЕКТИ, ФИНАНСИРАНИ ОТ ЕВРОЕЙСКИ ИЛИ ДРУГИ МЕЖДУНАРОДНИ ИЗТОЧНИЦИ НА ФИНАНСИРАНЕ

Дейностите и средствата по националната програма не могат да дублират дейности и средства с еднакво предназначение по други национални програми за развитие на образованието, друго национално финансиране, фондовете на Европейския съюз, както и други донорски програми, което се декларира от бенефициера.

Задължителната декларация следва да съдържа следния текст: „Декларирам, че дейностите, които изпълнявам, не са финансирани по друг проект, програма или каквато и да е друга финансова схема или процедура от националния бюджет, бюджета на Общността или друга донорска програма“.

ПРОЕКТ